

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra informačních technologií



Teze Bakalářské práce

Metody výzkumu informační gramotnosti

Tomáš Koráb

© 2015 ČZU v Praze

Tato bakalářská práce je rozdělena na dvě osnovní části.

Část teoretickou, která zpracovává základní poznatky informační gramotnosti a zároveň charakterizuje základní aspekty jednotlivých metod výzkumu informační gramotnosti. Navíc analyzuje požadavky pro její regulérní výzkum. Dále jsou podrobněji popisována témata, jako je např.: e-learning, mediální gramotnost, komputelizace společnosti, nebo informační výchova a vzdělávání zabývající se rozvojem informační gramotnosti mezi obyvatelstvem.

Hlavní důraz je kladen na modely výzkumu a má za cíl nastínit různé pohledy na výzkum obecně.

Praktická část se zabývá vyhodnocováním výsledků získaných provedenou analýzou výzkumu počítačová gramotnost a způsoby jejího získávání a šetřením ICILS 2013. Cílem výzkumu je navrhnout vlastní koncepci výzkumu, která bude implementována na celé spektrum obyvatel pro efektivní zkoumání informační gramotnosti, v čemž zároveň vidím i přínos své bakalářské práce.

Hlavním cílem bakalářské práce je charakterizovat informační gramotnost jako celek dále její součásti, a také rozebrat dostupné metody výzkumu a zjistit jejich pozitiva a negativa.

Další cíle BP jsou:

- analyzovat požadavky pro regulérní výzkum informační gramotnosti
- charakterizovat jednotlivé metody výzkumu
- navrhnout vlastní koncepci výzkumu pro efektivní využití v celém spektru obyvatelstva

Metodika řešené problematiky je založena na analýze a studiu odborných informačních zdrojů. Budou analyzovány předchozí výzkumy a na základě výsledků bude zformulován vlastní šetření, které je realizováno formou návrhu vlastní koncepce výzkumu informační gramotnosti a jeho implementaci. Na základě teoretických poznatků a výsledků vlastního řešení budou formulovány výsledky bakalářské práce.

Klíčová slova:

informační gramotnost, metody výzkumu informační gramotnosti, informace, informační vzdělávání, e-learning, informační výchova, komputelizace, počítačová gramotnost

Bakalářská práce byla tematicky zaměřená na metody výzkumu informační gramotnosti.

Hlavním cílem bylo charakterizovat informační gramotnost a její součásti a dále rozebrat metody výzkumu používané v praxi i na teoretické rovině. V závěru cíle byl sestaven model vlastního výzkumu postupem analýzy odborných informačních zdrojů, již provedených výzkumů a použitím teoretických i praktických znalostí autora.

V první řadě bylo teoreticky vysvětleno, co je myšleno pojmem informační gramotnost, tedy že se nejedná o gramotnost jako takovou, ale o souhrn dílčích kompetencí a vědomostí jedince, které musí ovládat, aby bylo možné jej považovat za informačně gramotného.

Druhá část teoretické práce se zabývala samotnými metodami výzkumu. Bylo dokázáno, že nejčastější používané postupu při výzkumu jsou metoda pozorování, analýza dokumentů, dotazování a experiment. Jednotlivé metody výzkumu informační gramotnosti nelze jednoznačně vymezit, jelikož se tato informační gramotnost kolísá v neustálém vývinu a je charakterizován častými změnami struktury, nicméně je tříděna na metody – pozitivismus, interpretivismus, a ostatní koncepční přístupy.

Dílčí část teoretické práce se zabývala výzkumem profesora Saka a na základě analýzy bylo zjištěno, že 70 % dotazovaných respondentů využívá počítač, tento výzkum byl proveden v roce 2007 a lze očekávat, že toto procento českých uživatelů počítačů bude nadále růst, zejména z důvodu zvyšováním dostupnosti osobních i přenosných počítačů, ale také zvyšujícím nárokem na tyto technologie jak v pracovním, tak v soukromém životě. Z analýzy dotazníkové studie se také vyhodnotilo, že skupina nejaktivnějších uživatelů počítačů je v kategorii 15-30 let. Na základě provedené analýzy bylo vyhodnoceno, že ve většině zemí Evropy přišel každý mladý občan do styku s počítačem a využil ho, ovšem v celkovém měřítku jednotlivých zemí se výsledky liší. Nejvyšší procentuální zastoupení náleží Švédsku, zemím oblasti Beneluxu. Nejhůře se ve využívání počítače umístili země jako je Rumunsku, Bulharsko a Řecko. Lze konstatovat, že tohoto umístění dosáhly z důvodu zaostalejšího ekonomického vývoje oproti zemím Skandinávie.

V druhé teoretické části byla zaměřena pozornost na mezinárodní šetření počítačové a informační gramotnosti společnosti ICILS, toto šetření bylo prováděno na žáky 8. ročníku základní školy v 19 evropských zemí. Cílem toto šetření bylo definováno jako schopnost jedince používat počítače k vyhledávání a sdělováním informací s cílem zapojit se do dění doma, ve škole, na pracovišti apod.

V testu informační a počítačové gramotnosti dosáhli nejlepšího výsledku žáci ČR a umístili se na první v pozici v celkovém žebříčku. V hodnocení zastoupení žáků na dovednostních úrovních se na prvním žebříčku hodnocení umísili studenti Korejské republiky, ČR obsadila 4. místo.

Praktická část bakalářské práce se zabývala analýzou výzkumu počítačová gramotnost a způsoby jejího získávání, a bylo dokázáno, že výzkum pomocí sebeevaluace, tedy samohodnocení není pro výzkum počítačové a informační gramotnosti vhodný a to zejména z důvodu vysokého rizika subjektivní interpretace výsledků šetření. K tomu dochází jak při samotném sběru dat, tedy ze strany účastníků šetření a to v momentě kdy subjektivně hodnotí svoje schopnosti využití PC, tak ze strany výzkumných pracovníků kteří mohou svým pohledem taktéž výsledky ovlivnit. Další překážkou ve výzkumu je značná časová náročnost vzhledem k tomu že je třeba každého jedince hodnotit individuálně. Výhodou pak zůstává možnost širší pochopení vazeb mezi zkoumanými aspekty. Mezi jednoznačná pozitiva této koncepce se ovšem řadí možnost aplikace této metody bez zaměření na konkrétní cílovou skupinu, je tedy univerzální.

Druhá zkoumaná metoda, konkrétně analýza výzkumu ICILS 2013 probíhala formou dotazníkového šetření. Mimo vhodné složení otázek použité v tomto výzkumu je nutné podotknout, že výzkum touto metodou sice přináší výsledky v podobě surových statistických dat ovšem na rozdíl od metody sebeevaluace a pozitivistických metod obecně přináší přesnější výsledky a dále prakticky nulovou možnost subjektivní interpretace výsledků. Další výhodou je relativní časová nenáročnost na samotný sběr dat, i vyhodnocení. Nevýhodou je pak relativní nutnost koncipovat otázky v závislosti na jakou cílovou skupinu chceme výzkum aplikovat. Dále tato metoda neumožňuje tak široké pojetí vazeb mezi zkoumanými prvky, jako metoda sebeevaluace.

Na základě provedené analýzy bylo vyhodnoceno, že nejlepší způsob výzkumu je kombinace obou výše zmíněných metod. V praktické části práce byla navržena metoda výzkumu s cílem mapování informační gramotnosti napříč celým spektrem obyvatel s důrazem na univerzálnost. Otázky byly zvoleny tak, aby odpovídaly všem věkovým kategoriím a obsáhly nejdůležitější aspekty informační gramotnosti. Tato metoda kombinuje z větší části formu dotazníkového šetření a na závěr je v omezené míře využita forma rozepisovací otázky, která slouží pouze jako kontrola předchozí analýzy. Velkou výhodou je časová nenáročnost šetření a to ve smyslu sběru i interpretaci dat. Nevýhodou je nutnost účasti minimálního počtu účastníků tak, aby bylo možné získat relevantní data.

Seznam použitých zdrojů

Citovaná literatura

1. **Dostál, Jiří.** *INFOTECH 2007: moderní informační a komunikační technologie ve vzdělávání : sborník příspěvků.* Olomouc : Votobia, 2007. ISBN 978-80-7220-301-7.
2. **Gramotnosti ve vzdělávání.** *Soubor studií, 1.* vydání. Praha : Výzkumný ústav pedagogický, 2011. ISBN 978-80-87000-74-8.
4. **Sak, Petr.** *Člověk a vzdělání v informační společnosti.* Praha : Portál, 2007. 978-80-7367-230-0.
5. **Ressler, Miroslav.** *Podpora informační gramotnosti ve veřejných knihovnách - cesta k budoucnosti.* Praha : Národní knihovna České republiky, 2006. 80-7050-500-1.
6. **Kovářová, Pavla.** *Trendy v informačním vzdělávání.* Zlín : VeRBuM, 2012. 978-80-87500-18-7.
8. **Skalková, Jarmila.** *Pedagogika a výzvy nové doby.* Brno : Paido, 2004. ISBN 8073150603.
9. **Ota Novotný, Jiří Voříšek.** *Digitální cesta k prosperitě.* Praha : Professional Publishing, 2011. ISBN 978-80-7431-047-8.

Internetové zdroje:

3. **Kabinet informačních studií a knihovnictví.** www.knihovna.cz. *Metody sběru dat.* [Online] 2012. [Citace: 15. březen 2014.] <http://vyzkumy.knihovna.cz/ucebnice/metody-sberu-dat>.
7. **Dombrovská, Mgr. Michala.** knihovna.nkp.cz. *Informační gramotnost - teorie a praxe v ČR.* [Online] 2004. [Citace: 15. březen 2014.] <http://knihovna.nkp.cz/nkkr0401/0401007.html>.